

Марко Николић*

Рок застарелости кредитних потраживања банака према правним лицима

Услед постојања релативно бројних спорова у којима се појављује банка као тужилац, а привредно друштво као тужена страна, јавља се као јако значајно питање који се рок застарелости треба применити када се ради о кредитним потраживањима банака према правним лицима, односно привредним друштвима.

Закон о облигационим односима у одредби члана 1065. дефинише уговор о кредиту као уговор којим се банка обавезује да кориснику кредита стави на располагање одређени износ новчаних средстава, на одређено или неодређено време, за неку намену или без утврђене намене, а корисник се обавезује да банци плаћа уговорену камату и добијени износ новца врати у време и на начин како је утврђено уговором.

Суштина предметног правног питања се састоји у тумачењу правне природе уговора о кредиту, те да ли се има применити одредба члана 374. став 1. Закона о облигационим односима која прописује да међусобна потраживања правних лица из уговора о промету робе и услуга као и потраживања накнаде за издатке учињене у вези с тим уговорима, застаревају за три године. Како је јасно да су и банка и привредно друштво правна лица, питање се своди на тумачење да ли се уговор о кредиту схвата као уговор којим се врши промет робе и услуга. У случају да суд сматра да нема места примени наведене одредбе члана 374. став 1. Закона о облигационим односима, остаје му једино да примени општи, десетогодишњи рок застарелости који се примењује увек када нема посебно одређеног рока застарелости за потраживање проистекло из одређеног правног односа.

У ранијим судским одлукама је примењиван трогодишњи рок застарелости прописан одредбом цитираног члана 374. става 1. Закона о облигационим односима, док се у каснијим одлукама не може наћи наведено становиште, већ се искључиво примењује десетогодишњи рок застарелости. Као пример ранијег схватања се може навести пресуда Вишег трговинског суда VI Пж. 103/2006 (1) од 19.04.2006. године у којој је наведено: "...

да су у конкретном случају парничне странке биле у пословном односу по основу уговора о краткорочном кредиту при чему се као давалац кредита појављује банка која управо у виду своје регистроване привредне делатности корисницима и даје новчане кредите како краткорочне тако и дугорочне. Наведена делатност представља пружање финансијске услуге (подвукао М.Н.) и то у виду комерцијалне привредне делатности од које се остварује приход како у виду камата тако и у виду уговорених провизија (...) Стога утужено потраживање несумњиво произлази из уговора о промету услуга ради чега потраживања из оваквог уговора (...) застаревају за три године од доспећа сходно одредби члана 374. став 1. ЗОО."

Условно речено, новије схватање осликава правни став изнет у пресуди ранијег Врховног касационог суда Прев 118/2012 од 19.09.2012. године у којој је наведено: "неосновано је указивање ревидента на погрешну примену материјалног права у делу одлучивања о истакнутом приговору застарелости потраживања тужиоца. На банкарске уговоре о кредиту као врсти банкарског пословања који су закључени у смислу члана 1065. ЗОО примењује се општи рок застарелости од 10 година у смислу члана 371. ЗОО, а не трогодишњи рок застарелости у смислу одредбе члана 374. ЗОО који се односи на потраживања из уговора о промету роба и услуга." Исто становиште поводом примене десетогодишњег рока застарелости на уговоре о кредиту такође се може наћи у пресуди Привредног апелационог суда 3 Пж 2432/20 од 08.07.2020. године у којој је наведено да "се у погледу потраживања тужиоца (...) рок застарелости који се примењује за уговор о кредиту, а то је општи рок застарелости од 10 година из члана 371. Закона о облигационим односима."

Иако је јасно резонување изнето у пресудама ранијег Врховног касационог суда и Привредног апелационог суда, аутор овог текста налази да став да је "банкарски уговор о кредиту врста банкарског пословања" не одговара на питање због чега се у погледу наведених потраживања примењује општи рок застарелости од 10 година у смислу члана 371. ЗОО и у доступној, објављеној судској пракси није успео да нађе судску одлуку у којој би било образложено из којих разлога се сматра да се уговором о кредиту не врши промет робе или услуга.

Аргумент о "банкарском пословању" би био валидан једино у случају постојања посебно прописаног рока застарелости за уговоре који из таквог пословања произлазе, што није случај у нашем праву.

Са друге стране, може се навести неколико разлога за примену краћег, трогодишњег рока из члана 374. став 1. Закона о облигационим односима. Постоје бројни прописи који регулишу банкарско пословање из којих произлази да се уговором о кредиту врши промет услуга. Наиме, одредба члана 2. став 1. тачка 2. Закон о заштити корисника финансијских услуга ("Службени гласник РС", бр. 36/11 и 139/14), прописује да су банкарске услуге услуге које банка пружа корисницима ових услуга по основу уговора о кредиту, уговора о депозиту, уговора о издавању и коришћењу кредитних картица, уговора о дозвољеном прекорачењу по рачуну, као и друге услуге које банка пружа у складу са законом. Одредба члана 41. Закон о банкама ("Службени гласник РС", бр. 107/05, 91/10 и 14/15), прописује да је клијент банке, у смислу овог закона, било које лице које користи или је користило услуге банке или лице које се обратило банци ради коришћења услуга и које је банка као такво идентификовала. Одредба члана 112. истог закона прописује да се решењем којим се изричу налози и мере за отклањање неправилности утврђених у пословању може наложити да банка привремено обустави одобравање кредита и пружање других финансијских услуга лицима чија кредитна способност није задовољавајућа.

Аутор је става да из саме одредбе члана 1065. Закон о облигационим односима директно произлази да је стављање на располагање одређеног износ новчаних средстава уз обавезу корисника да банци плаћа уговорену камату и добијени износ новца врати у време и на начин како је утврђено уговором, пружање услуге за коју корисник плаћа банци цену у виду камате. Наиме, наведена законска одредба регулише однос у којем банка даје одређени износ новца кориснику, док се корисник обавезује да тај новац врати и кроз камату плати цену за услугу коришћења новца.

Поред наведених разлога, како је застарелост казна за неактивност повериоца у наплати свог потраживања, нејасно је зашто би се продужавањем рока застарелости њихових потраживања банке као високо професионални привредни субјекти чије се пословање у највећој мери своди на наплату потраживања стављале у привилеговани

положај у односу на привредна друштва из "реалне привреде" за које важи рок трогодишњи рок застарелости потраживања. Системским тумачењем одредби Закона о облигационим односима такав закључак би био крајње нејасан и не произлази из духа овог закона.

Датум објаве: 03.03.2025. године

*Сви текстови објављени на страници Правне теме на сајту Асоцијације судијских помоћника представљају лични став аутора и нужно не одражавају став Асоцијације судијских помоћника.